

Yosif Kamenov

(Bulgarian Language and Literature teacher affiliated with the Department of Language and Literature Teaching at Sofia University St. Kliment Ohridski)

The UNBREAKABLE Kamen (Memories of my close Friend)

Abstract: The paper outlines specific features from the spiritual and intellectual world of prof. Kamen Mihayilov, D. Litt. – psychological, emotional, moral, creative, scientific, innovative, and multidimensional cultural. It tries to set out the limitless scope of his interests, his talent as a polemic intellectual, his unique temperament, his intellectual will to bravely refute all routine lies in science that masquerade as truths, his numerous creative talents, his ability to ironically formulate fundamental existentials.

Special emphasis is laid on the “polyphonism” of Kamen Mihayilov, vividly demonstrated in his impressive book “Bulgarian/Bulgar images in a Russian-speaking milieu”. Special attention is devoted to the book’s contribution to the development of imagology through the introduction of novel reception-oriented aspects in its scientific discourse. The author’s insights relating to the most complex and painful area in our national self-knowledge – the fatal relationship between a confused cultural development and the contemporary folk image – are given special prominence. Praise is lashed on the super-interesting, radical view of the researcher that “*the Christian way of seeking knowledge is not comparable to the ancient Bulgarian one*”, since it opens up perspectives for the elaboration of new parallel variants of Bulgarian history. Attention is also paid to some internal paradoxes in this otherwise extremely consistent person and scientist – his being an atheist icon painter, a gifted performer of *swamp* songs, a researcher of Pencho Slaveykov, a person spiritually possessed by Russia and its most severe critic, etc.

Йосиф Каменов

(България, СУ “Св. Климент Охридски“, базов преподавател по български език и литература към катедра „Методика“)

НЕНАДЛОМИМИЯТ Камен (Спомени за съкровения приятел)

Най-близкият ми приятел, с когото бяхме постигнали предела на мисловно, духовно и емоционално срастване, си отиде рязко и невъзвратно... И за пръв път ме остави сам пред неразрешим проблем – как да се справя с осиротяването, как да живея

Йосиф Каменов

без половината си душа, как да продължавам разговорите си с него, че да не му позволя да се превърне в нежив. Защото в безкористното ни приятелство, започнало от студентските години, Камен разкри пред мене най-светлото от честната си и мъдра до свята наивност душа, най-дълбинното от всеобхватния си научен интелект и култура, най-впечатляващото от неизчерпаемата си на таланти природа (свиренето, пеенето, композирането, рисуването, забележителните стихове, които така и не пожела да публикува; пълните с богомилски приумици впечатляващи дърворезби, в които изразяваше с длето нямащата насита своя творческа същност).

Контактът ми с него, включващ безкрайни разходки до разсъмване или маратонски скайп-връзки, беше пребиваване в един поливалентен университет по хуманитаристика и животознание. ”Лекциите” и ”упражненията” в него се сменяха поразително бързо. Започвахме с разиграване на несвършилата за нас все още Втора световна война (Камен ненавиждаше догмата *Няма “ако” в историята!*, както и фразата *Това не е точно така!*, беше цар на алтернативните варианти, а дарбата му на демитолог бе изключителна). После следваше тирада срещу неправомерните прочити на литературната класика (той иронично боравеше с думата *преоценка*, свеждайки я често до нейното стоково-битово значение), а към научните изследвания с ”потвърдителен характер” изстрелваше думите: *Отпред и отзад Дерида, а по средата Елин Пелин – не става!*

След това по програма ни предстоеше занимание по предмета ”николагеоргиевизм”, т.е. по мисловния мащаб на човека, който ни отвори очите и осмисли обучението ни в Софийския университет. Учудващо плавно се преминаваше в музикални води – изясняваха се феномени от несъвместими вокални вселени: Висоцки, Челентано, Бийтълс, Бах, и, разбира се, руски бардове с бандитско досие. В тези резки пулсации между субкултурата и пенчославейковизма Камен правеше забележителни научни формулировки, които бяха толкова бързи и неизчерпаеми, че нямаше как да се запишат. Този човек беше роден концептуалист!!! После превключвахме внезапно, и то по средата на ”лекцията”, на футболни коментари – всичко се анализираше: схема на игра; тактически грешки, ниво на кондиция и на воля за надмощие. Така обикновеният мач се превръщаше в обстойно разнищен научен обект. Когато например спорехме по проблема ”най-добър” измежду наши или чужди футболисти, Камен изготвяше уникален списък с поне 50–60 критерия върху игровите им качества (на база данни от футболни справочници), по които оценяваше *обговаряния* (точно тази дума той ненавиждаше!) играч. И всичко добиваше обективна аргументативна форма. Така беше и с темите за киното, за дърворезбарските школи, за семейните модели на съжителственост, за изначалната женско-мъжка несъвместимост, за ”пренаписването”, т.е. фалшифицирането на родната история чрез премълчаване на оригинални свидетелски източници (той познаваше превъзходно стратегиите на лъжата и стигаше до крайни съждения – например смяташе, че щом дисциплината ”история” е безпомощна да си създаде метаезик, не може да бъде пълноценна наука).

Пиша това, за да подчертая, че Камен е единственият човек, с когото никога не съм провел дори един безинтересен и нестойностен разговор...

Този наш ”университет” имаше и специален емоционален отдел – по ботевска ”изстъпленост” на чувствата. Заговореше ли Камен по проблема ”наука без морал” или, не дай си боже, по въпроса за сбърканата ни демокрация, от устата му изригваха

пророчества, надхвърлящи мощта на вещаещата вечно възмездие Касандра. Така в общуването ни се появи императивният неологизъм *оботевявам*.

Той се разболяваше в клиничния смисъл на думата от нелепото усъвършенстване на абсурда в родния обществен живот, довело почтения българин до състоянието *Всичко светло да ти отмилее!* Обичаше да казва, че политическите лъжи – кои съзнателни, поръчкови, кои от невежество – на Промяната са му донесли “инфаркта и пълната шепа хапчета”. А когато си сравнявахме сметките за тока и парното, той заковаваше положението с фразата: *Усецаш ли как от читатели на Смирненски и Вапцаров се превръщаме в техни трагически герои!* И заживяхме с убеждението, че сме обречени в българския политически контекст да развиваме единствено и само чувството си за непоносимост.

Беше дързък, нахакан, самоуверен и естествено, дълбоко раним. Беше блестящ полемист, защото, за да каже “2”, знаеше “200”! Затова спорът с него бе челен сблъсък на мнения. Със свойствения си черен хумор казваше, че научният му дебат с враждебен опонент от чисто професионален се превръща накрая в чисто аграрен: в смисъл, че всеки иска да прати другия в черната земя. Пародираше самоцелните уклони на постмодернизма с ироничните уточнения, че не е споменал в своя статия нито веднъж думата *дискурс* (оценяваше я за терминологично аморфна, т.е. несъстоятелна). Поведенческата му стилистика беше скандално точна – с една формулировка можеше да смаже всяка репутация. Смяташе понятия като деликатност, куртоазност, дипломатичност за уродливо лицемерие. А отлично знаеше, че, особено в научните среди, никой не обича да го превъзхождат, да го наддумват и изкарват глупак и че в крайна сметка огласяването на винаги отвратителната истина поражда ненавист. Затова си създаваше неизбежно душмани, които активно го премълчаваха като учен. Изобщо той беше прекалено високо дърво, обречено да го огъват, но никога пречупят (бях го кръстил по пенчославейковски *Ненадломения*). Похвалеха ли го, макар и пестеливо, за някоя статия или книга (нещо свръхрядко!), той се почесваше по главата и казваше: *Явно някъде съм сбъркал, щом те ме хвалят!*

И все пак, този основателно самоуверен мъжкар имаше пробойни в иначе брилянтната си логическа способност да се анализира и да дава точни отговори на всяка екзистенциална компликация... Беше забавно да го наблюдаваш в ситуации, които го оставят без отговор. Например отношението му към Русия, чиято история и култура познаваше по-добре от руснак: *Руското ме спасява ..... Критикувам комплексно във всичко руснаците и така ги обичам, че не мога без тях. Кажу как е възможно!* Или професионалните му музикални удивления: *Гледам трети ден в пръстите Ерик Клептън как натиска струните с целия пръст, а не с възглавничката – той не трябва да може да свири по този начин, а въпреки това свири непоносимо великолепно.* Или художническото обезсърчаване, което му нанесе едни ювелирни дърворезби от 17 век, които беше открил, и то в момент на свой дърворезбарски подем: *Това не може да се направи от човешка ръка! Всяко от тези немислимо виртуозни изображения ми подава пистолет да се гръмна! Те нямат право да ме обезмислят и да ме връщат в първи клас!* Или люшкането му (по време на втория му лекторат) между обзелото го начално обожание на Будапеща и последвалото по-късно отчуждение, което изразяваше чрез уникална симбиоза между Бай Ганьо и Далчев: *Колко е прав и велик Бай Ганьо: “Хора, къщи, салтанати...” Не ща вече да гледам нищо. Живее се с хора, а не с бюфета и масата. И аз като Далчев “без любовнища, нито познат*

(забележи: дори не любима и приятел) вървя и шапка само свалям на ветровете в този град”.

Парадоксалните му образи на атеист-иконописец, на конгениален изпълнител на *болотные* песни славейков(и)вед, на неизлечимо влюбен в Русия неин безпощаден критик; на неистово обожаван от студентите си винаги намръщен лектор (особено в руския му преподавателски период) и т.н., отразяват неговата многолика, взривно емоционална и артистична душа, високата му култура, струяща от всяко негово социално-творческо превъплъщение, неизчерпаемия експериментаторски хъс на аналитичния му ум.

* * *

.....Непоетичният по звучене Стоян Михайловски има лирически цикъл с рядко удачното заглавие *В живота щом се свечери, в душата се развиделява*. С тази мъдрост си обяснявам изключителния труд на Камен *Български образи в рускоезична среда*. Това изследване, което написа в най-зрелите си години, сякаш е продукт не на научна секция, а на цял институт, защото той издири и концептуализира летописна информация, обхващаща почти 14 века. Реконструира един огромен по време и сложен по структура руско-византийско-български контекст. Изследва неговите исторически, политически, народопсихологически, лингвистични, литературни, изкуствоведски и битностни специфики и демонстрира, че пътят към научните истини е постижим само чрез овладяване на основните пластове на хуманитаристиката.

Чрез комплексен научен “полифонизъм” Камен зададе нови научни перспективи в един все по налагащ се дял от литературознанието – образологията, като разшири рецептивните аспекти на нейната научна поетика. Той навлезе смело в неподозирани дълбочини на фаталната връзка между объркания ни културен развой и народопсихологическия ни облик. Разруши оистинили се фалшификации и зададе нови перспективи за комплексно интердисциплинарно преосмисляне на културната ни история. Констатацията си, че в българското историознание не са разработвани *паралелни варианти на българската история*, той подкрепи със стряскащ пример – делото на Борис Покръстител в неговия труд получи еретичната характеристика *катастрофа*, резултат от пълното унищожение на прабългарския гносис. С впечатляваща аргументация Камен смело посочи комплексните последствия от рязката смяна на верския и културния код на българската “първозданна” цивилизация – “сателитизиране” на силната ни и независима държава, регрес в развитието ѝ, сковаване на научната и обществената ѝ мисъл в рамките на низовото християнство. Така той се осмели да наложи радикалния възглед, че *християнският път на познание е неравнотоен на прабългарския* и на практика посочи възможности за друг тип цивилизационно развитие. Своите главни аргументи той почерпи от свидетелствата за уникалните стойности на древната ни култура (прочетете само подглавата “Битопознание”!). Ето защо забележителният му труд дава възможност на любознателния български читател да постигне националната си обяснимост.

* * *

..... Внезапното изчезване на Камен ме обрича на неизбежна вътрешна емиграция, на мизантропско нежелание да общувам с хора, които не мислят като мене и него. Изключено е да намеря мъдрости, които да ме примирят със загубата. Няма да ме успокои и каквото и да е закъсняло признание за приноса му на учен. Остава ми само една възможност – да продължавам мислено нескончаемите си диалози с него, в които да ровичкам като странни фотографии негативите и позитивите на живота. Спасява ме само една истина – незаменните мъртви държат винаги широко отворени очите на живите.